

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Центр професійної та післядипломної освіти
Кафедра управління імені Олега Балацького

Шифр _____

Наказ ректора про
затвердження теми

„До захисту допускається”
завідувачка кафедри
_____Г.О.Швіндіна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему

«Реформування державного управління водними ресурсами в Україні в умовах євроінтеграційних процесів з урахуванням закордонного досвіду (на прикладі інтегрованого управління суббасейном Середнього Дніпра)»

за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»,
освітньо-професійна програма «Державна служба»

Студента гр. ДС. мз-91 Шевченко Я.М.

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____Шевченко Я.М.

Науковий керівник

к.е.н., доц. Мішеніна Г.А.

Суми 2020 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Центр професійної та післядипломної освіти
Кафедра управління імені Олега Балацького

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри **Швіндіна Г.О.**

„_____” _____ 20____ р.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА
за спеціальністю

281 Публічне управління та адміністрування,
освітньо-професійна програма «Державна служба»
студентці групи ДС.мз-91
Шевченко Яні Миколаївні

1. Тема роботи «Реформування державного управління водними ресурсами в Україні в умовах євроінтеграційних процесів з урахуванням закордонного досвіду (на прикладі інтегрованого управління суббасейном Середнього Дніпра)»

затверджена наказом по СумДУ № _____ від „_____” _____ 20____ р.

2. Термін подання студентом закінченої роботи 04 грудня 2020 р.

3. Мета кваліфікаційної роботи: теоретичне обґрунтування та визначення основних напрямків реформування політики управління водними ресурсами в Україні, аналіз організації публічної служби на прикладі регіону суббасейну Середнього Дніпра, виявлення основних проблем та методичних підходів.

4. Об'єкт дослідження: діяльність усіх суб'єктів, що задіяні в системі управління водними ресурсами в Україні .

5. Предмет дослідження: відносини, що виникають у процесі управління водними ресурсами, планування заходів, а також прийняття рішень під час публічної служби у водній сфері.

6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах Директив ЄС, звітів Водної ініціативи Європейського Союзу Плюс для держав Східного партнерства (EUWI +), Кодексів України, Законів України, постанов Кабінету Міністрів України та інших нормативно-правових актів, наукових статей, даних Регіонального офісу водних ресурсів у Сумській області та ін.

7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ пор.	Назва розділу	Термін подання
I	Напрями реформування державного управління водними ресурсами в Україні	20.10.2020
II	Управління водними ресурсами району суббасейну Середнього Дніпра	15.11.2020
III	Можливість застосування в Україні зарубіжного досвіду управлінської діяльності	30.11.2020

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи магістра:

У розділі 1 студент має дослідити основні напрями реформування державного управління водними ресурсами в Україні, на основі зарубіжного досвіду проаналізувати стан адаптації українського законодавства до Директив Європейського Союзу, що регулюють систему управління водними ресурсами

У розділі 2 студент має провести аналіз організаційної структури та інтегрованого підходу до управління водними ресурсами суббасейну Середнього Дніпра

У розділі 3 студент має запропонувати рекомендації для державних органів влади, втілення яких призведе до удосконалення системи публічної служби та ефективного впровадження басейнової моделі управління водними ресурсами в Україні, в тому числі суббасейном Середнього Дніпра

8. Консультації щодо виконання роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	~~_____~~	~~_____~~	~~_____~~
2	~~_____~~	~~_____~~	~~_____~~
3	~~_____~~	~~_____~~	~~_____~~

9. Дата видачі завдання 20.09.2020

Керівник кваліфікаційної роботи

_____

(підпис)

Мішеніна Г.А.

Завдання до виконання одержав

_____

(підпис)

Шевченко Я.М.

АНОТАЦІЯ

У роботі розглянуто основні напрями реформування державного управління водними ресурсами в Україні на прикладі інтегрованого управління суббасейном Середнього Дніпра.

На основі зарубіжного досвіду в умовах євроінтеграційних процесів вивчено стан адаптації українського законодавства до Директив Європейського Союзу, що регулюють систему управління водними ресурсами. Встановлена обґрунтована необхідність реформування даної галузі на основі інтегрованого управління за басейновим принципом, що забезпечує реальну взаємодію заінтересованих сторін.

За результатами аналізу організаційної структури управління виявлено основні причини неефективного впровадження «водної» політики як на рівні держави, так і в межах регіону суббасейну Середнього Дніпра. Запропоновано рекомендації для державних органів влади, втілення яких призведе до удосконалення системи публічної служби та ефективного впровадження басейнової моделі управління водними ресурсами в Україні, в тому числі суббасейном Середнього Дніпра.

РЕФЕРАТ

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи магістра складає 50 стор., в тому числі 13 рисунків, 31 використане джерело.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування та визначення основних напрямків реформування політики управління водними ресурсами в Україні, аналіз організації публічної служби на прикладі регіону суббасейну Середнього Дніпра, виявлення основних проблем та методичних підходів удосконалення системи публічної служби в зазначеній сфері.

Відповідно до поставленої мети були вирішені такі *задачі*:

- вивчення міжнародних природоохоронних угод у водній сфері та аналіз стану імплементації до них українського законодавства;

- аналіз теоретичних та практичних підходів до реформування політики державного управління водними ресурсами;

- розроблення рекомендацій щодо удосконалення управління водними ресурсами в Україні, в тому числі суббасейном Середнього Дніпра.

Предметом дослідження є відносини, що виникають у процесі управління водними ресурсами, планування заходів, а також прийняття рішень під час публічної служби у водній сфері.

Об'єктом дослідження є діяльність усіх суб'єктів, що задіяні в системі управління водними ресурсами в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є теоретичний та емпіричний методи наукового пізнання, а також використано порівняльний та структурний аналізи.

Наукова новизна. Розроблені практичні рекомендації щодо удосконалення політики управління водними ресурсами як на національному, так і на регіональному рівнях.

Ключові слова: БАСЕЙНОВИЙ ПРИНЦИП УПРАВЛІННЯ, ВОДОГОСПОДАРСЬКА ДІЛЯНКА, РАЙОН РІЧКОВОГО БАСЕЙНУ, ПЛАН УПРАВЛІННЯ РІЧКОВИМ БАСЕЙНОМ, ІНТЕГРОВАНА СИСТЕМА.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ	8
1.1. Вплив міжнародних природоохоронних угод на водну політику держави.....	8
1.2. Аналіз системи державного управління водними ресурсами в Україні.....	10
1.3. Екологічний податок, як ефективний інструмент політики управління водними ресурсами.....	17
РОЗДІЛ 2 УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ РАЙОНУ СУББАСЕЙНУ СЕРЕДНЬОГО ДНІПРА	21
2.1. Характеристика суббасейну Середнього Дніпра	21
2.2. Антропогенний вплив та аналіз водокористування в регіоні (головні водно-екологічні проблеми).....	23
2.3. Інтегрований підхід доуправління водними ресурсами суббасейну Середнього Дніпра.....	26
РОЗДІЛ 3 МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	31
3.1. Зарубіжна система державного управління водними ресурсами та вибір оптимальної для України.....	31
3.2. Рекомендації щодо удосконалення управління водними ресурсами в Україні, в тому числі суббасейном Середнього Дніпра, на основі досвіду європейських країн.....	37
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46

ВСТУП

Стратегічно важливим для України є вирішення проблеми ефективного управління водними ресурсами, а саме: забезпечення населення, різних галузей економіки достатньою кількістю води, що за своїми показниками якості відповідає нормативним стандартам. Адже сьогодні за умов прискорених темпів забруднення водних ресурсів, їх виснаження, погіршення якості проблеми з водою набувають усе більших масштабів. За таких обставин якісна вода становиться головним фактором розвитку суспільства.

Враховуючи зазначене, актуалізується питання щодо трансформації діючої та створення нової системи управління водними ресурсами, яка враховувала б вкрай широкий спектр здебільшого суперечливих інтересів різноманітних суб'єктів і швидко, а головне ефективно, реагувала на відповідні виклики та загрози як глобального, так і місцевого (локального) характеру. Однак без належного функціонування саме організаційної діяльності в даній галузі ефективного реформування не є можливим.

Наразі вкрай актуальним є розроблення та впровадження в нашій державі політики управління водними ресурсами відповідно до інтегрованої системи за басейновим принципом згідно з Водною Рамковою Директивою ЄС. В умовах євроінтеграційних процесів в Україні поступово впроваджується закордонний досвід у сфері водної політики, проведені значні роботи саме по імплементації басейнового принципу управління водними ресурсами, що на основі закордонного досвіду вважається найбільш ефективним. Зокрема, відбулись зміни у законодавчих нормативно-правових актах, діють ряд державних програм, на етапі впровадження перебуває сучасна система моніторингу стану водних об'єктів, тощо.

Проте все ж таки, на жаль, має місце розбіжність теоретичних засад та практичного втілення реформування. Тому сьогодні в Україні необхідно розробити таку політику, яка б вбирала в себе позитивний зарубіжний досвід,

при цьому враховуючи власні особливості та можливості в практичній площині реалізації «водної» реформи.

Метою даної дипломної роботи є з'ясування основних напрямків реформування політики управління водними ресурсами в Україні, аналіз організації публічної служби в даній сфері на прикладі регіонусуббасейнуСередньогоДніпра, дослідження політичних та правових засад публічного управління воднимиресурсами у європейських країнах та можливості впровадження закордонного досвіду. Важливим аспектом роботи є виявлення основних проблем та методичних підходів удосконалення системи публічної служби на національному рівні, формулювання практичних завдань для державних органів влади, вирішення яких призведе до удосконалення системи публічної служби та ефективної політики управління в зазначеній сфері.

РОЗДІЛ 1 НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ

1.1 Вплив міжнародних природоохоронних угод на водну політику держави

На сьогодні відсутня сферадіяльності в нашій державі, якої б не стосувалися євроінтеграційні процеси: судова система, конституційна та виборча реформи, покращення бізнес-клімату, макроекономічна співпраця, підвищення рівня енергоефективності, довкілля та інші. Не виключенням є і політика управління водним господарством в Україні, реформування якої перебуває наразі на етапі становлення та удосконалення.

Зокрема, у 2014 році, коли з Європейським Союзом (далі - ЄС) була підписана Угода про асоціацію, український парламент відзначив ряд директив, що регулюють природоохоронну сферу, і взяв зобов'язання щодо імплементації шести директив ЄС з води, а саме:

1. Директива Ради 91/271/ЄЕС від 21 травня 1991 року «Про очистку міських стічних вод»[1].
2. Директива Ради 91/676/ЄЕС від 12 грудня 1991 року «Про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел»[2].
3. Директива Ради 98/83/ЄС від 3 листопада 1998 року «Про якість води, призначеної для споживання людиною»[3].
4. Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 23 жовтня 2000 року «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики»[4].
5. Директива № 2007/60/ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС від 23 жовтня 2007 року про оцінку управління ризиками, пов'язаними з повеннями[5].

6. Директива 2008/56/ЄС Європейського парламенту і Ради від 17 червня 2008 року «Про затвердження рамок діяльності Співтовариства в сфері екологічної політики, що стосується морського середовища»[6].

Стан адаптації українського законодавства та результат співпраці з ЄС щодо якості води та управління водним господарством на теперішній час реалізований в ряді нормативно-правових документів. Зокрема, це Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом»[7], в якому запроваджені правові основи інтегрованого управління водними ресурсами саме за басейновим принципом згідно з Водною рамковою Директивою 2000/60/ЄС; постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 2017 № 336 «Про затвердження Порядку розроблення плану управління річковим басейном»[8], тощо.

Одним з практичних реалізацій допомоги Україні є створення Водної ініціативи Європейського Союзу Плюс для держав Східного партнерства (EUWI +), що була започаткована у вересні 2016 року для надання допомоги 6 країнам Східного Партнерства (Україна, Молдова, Білорусь, Грузія, Вірменія, Азербайджан) щодо наближення їхнього законодавства до Водної Рамкової Директиви Європейського Союзу. Мета полягає у поліпшенні сталого управління водними ресурсами з акцентом на транскордонному управлінні річковими басейнами.

EUWI + зосереджується на наступних напрямках діяльності:

1. Законодавство, розробка політики та зміцнення інституційної структури.
2. Посилення лабораторних та моніторингових систем.
3. Розробка Плану управління річковим басейном.
4. Реалізація Плану управління річковим басейном.
5. Інформування громадськості, комунікація та управління даними / інформацією.

Відтак сьогодні Україна здійснює процес реформування політики управління водними ресурсами, головною метою якого є впровадження

відповідних практичних досягнень та розробок, що були здійснені у Європейському Союзі, в тому числі Водної Рамкової Директиви. Звичайно, інтеграційні процеси є доволі непростими, адже вони не можуть проходити швидко та відбуваються з певними труднощами. Проте Україна має шанс розробити таку політику, яка б вбирала в себе позитивний досвід Європи, при цьому враховувала власні особливості та можливості в практичній площині реалізації «водної» реформи.

1.2 Аналіз системи державного управління водними ресурсами в Україні

Одним з головних чинників існування і сталого розвитку суспільства є забезпеченість водними ресурсами. Це суттєво впливає на соціально-економічний розвиток в державі, зокрема виробництво продовольства, промислової продукції, енергії, побутове водоспоживання. Зі станом водних ресурсів пов'язано існування живої матерії, і людини в тому числі. Відповідно до інформаційних даних ООН близько 2 мільярдів людей уже сьогодні відчувають гостру нестачу прісної води, 120 млн. населення європейського регіону мають обмежену можливість доспоживання питної води належної якості [9, с. 3]. Приблизно половина території нашої країни зазнає надмірного антропогенного навантаження на водоресурсний потенціал. Використання великих обсягів води на виробничі потреби, а також забруднення поверхневих і підземних джерел водних ресурсів промисловими та сільськогосподарськими стоками призводять до великої шкоди водним об'єктам, якісного їх виснаження [10, с. 70].

Без перебільшення можна зазначити, що на сьогодні в Україні склалася ситуація, коли техногенне навантаження на водні об'єкти досягло критичного рівня. Через втручання людини значна кількість річок (особливо малих) виявилися під загрозою деградації і навіть зникнення [11, с. 88].

При здійсненні політики управління водними ресурсами в нашій державі впродовж багатьох років ніколи вода не розглядалася як основа всього життєзабезпечення природних екосистем та людини, екологічний стан водних систем та їх вплив на біорізноманіття зовсім не прогнозувався [12, с. 3]. Концепції водокористування носили виключно галузевий характер. Окремому виду водокористування (промислове, сільськогосподарське, житлово-комунальне тощо) відповідала специфічна господарська діяльність зі своєю специфічною системою управління. Такий територіально-галузевий принцип управління водними ресурсами завдає значної шкоди ефективному, раціональному водокористуванню та негативно впливає на охорону водного середовища. Як результат, суспільство здебільшого позбавлене можливості протистояти натиску вузьковідомчих інтересів з приводу їх використання [13, с. 48].

Враховуючи зазначене, актуалізується проблема щодо трансформації наявної та створення такої нової політики та відповідно системи управління водними ресурсами, які б враховували дуже широкий спектр суперечливих інтересів різних суб'єктів і швидко, а головне ефективно реагували на відповідні загрози та виклики, як глобального, так і локального характеру.

Процес реформування водної галузі розпочався в 2016 році з етапу ухвалення постанов і законів, які зобов'язали центральну і місцеву владу неодмінно дотримуватися принципів сталого та інтегрованого управління водними ресурсами саме за басейновим принципом [7]. Наразі, запровадження інтегрованого управління водними ресурсами має на меті реформування діючої державної системи управління даною сферою та її трансформація від адміністративно-територіальної моделі управління до нового басейнового підходу та спільної координації дій в цьому напрямку, рисунок 1.1. Сама реформа управління водними ресурсами змінює не тільки управлінську структуру, але й філософію та принципи екологічного та економічного ефективного водокористування. Відтак прийняття прозорості,

чіткої, обґрунтованої законодавчої бази щодо ефективного управління водними ресурсами є першочерговим завданням.

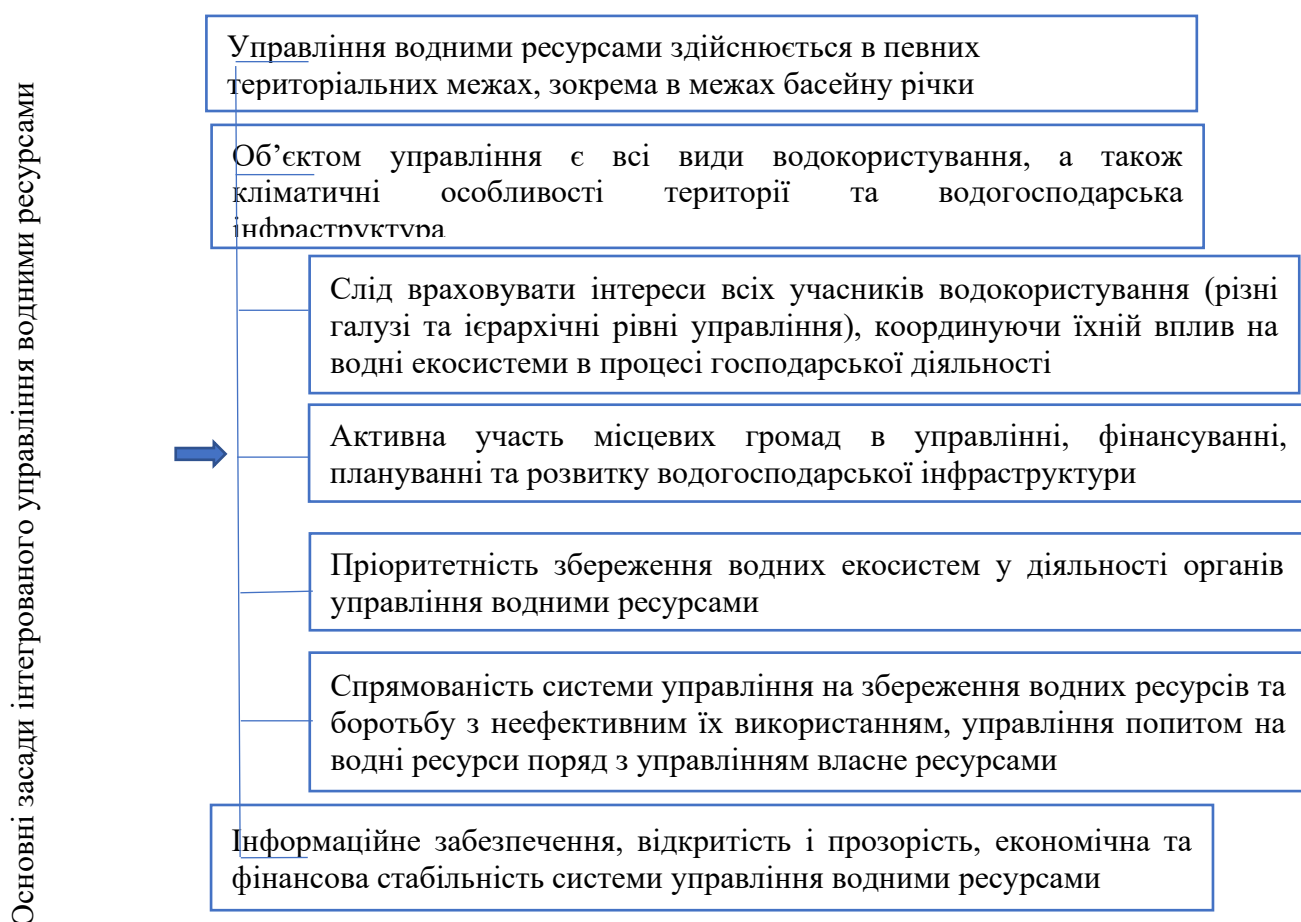

Рисунок 1.1 – Основні засади інтегрованого управління водними ресурсами

Засадні принципи управління водними ресурсами за басейновим принципом запроваджено згідно з Водною Рамковою Директивою ЄС (повна назва – Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики» [4]) та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Так, відповідно до Водного кодексу України, державне управління в країні у сфері використання, охорони вод та відтворення водних ресурсів реалізується за басейновим принципом на базі відповідних різнорівневих програм [14, ст. 13]. Відтак в Україні встановлено дев'ять районів річкових басейнів. Узагальнена картосхема районів басейнів річок наведена на рисунку 1.2 [15].

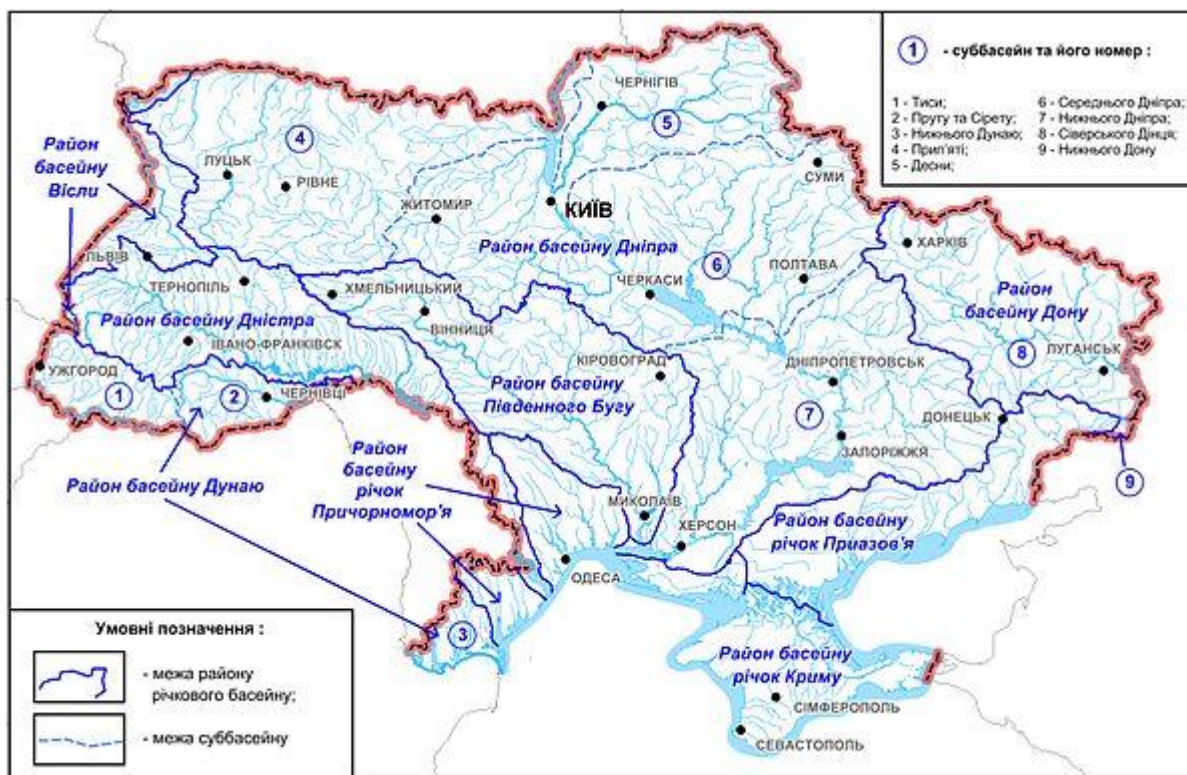

Рисунок 1.2- Межі районів річкових басейнів і суббасейнів України

Найбільш ефективним в системі інтегрованого управління водними ресурсами є поділ водозбірних басейнів великих та середніх річок країни на окремі більш-менш схожі за природними умовами та специфікою водокористування водозбірні ділянки для подальшого вирішення проблемних питань водокористування одночасно з максимальним збереженням «доброго» стану водних екосистемних об'єктів. Слід зазначити, що базисним принципом Водної Рамкової Директиви Європейського Союзу є визнання окремої регіону річкового басейну основною самостійною гідрографічною одиницею управління водними ресурсами, що розглядається в комплексі як цілісний гідрографічний природний об'єкт, який не може бути обмежений жодними адміністративно-територіальними кордонами [16, ст. 78-79].

Державну політику управління щодо використання, охорони, відтворення водних ресурсів на національному рівні реалізує Кабінет Міністрів України, що є вищим органом виконавчої влади. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України являється основним органом виконавчої влади,

щодану політику управління водним господарством розробляє. Головною інституцією, що впроваджує засадні політичні спрямування на місцях та відповідно здійснює управління водними ресурсами, являється Державне агентство водних ресурсів України (далі - Держводагентство), що відповідно до Указу Президента України від 13 квітня 2011 року № 453/2011 підпорядковується Міндовкіллю, рисунок 1.3.

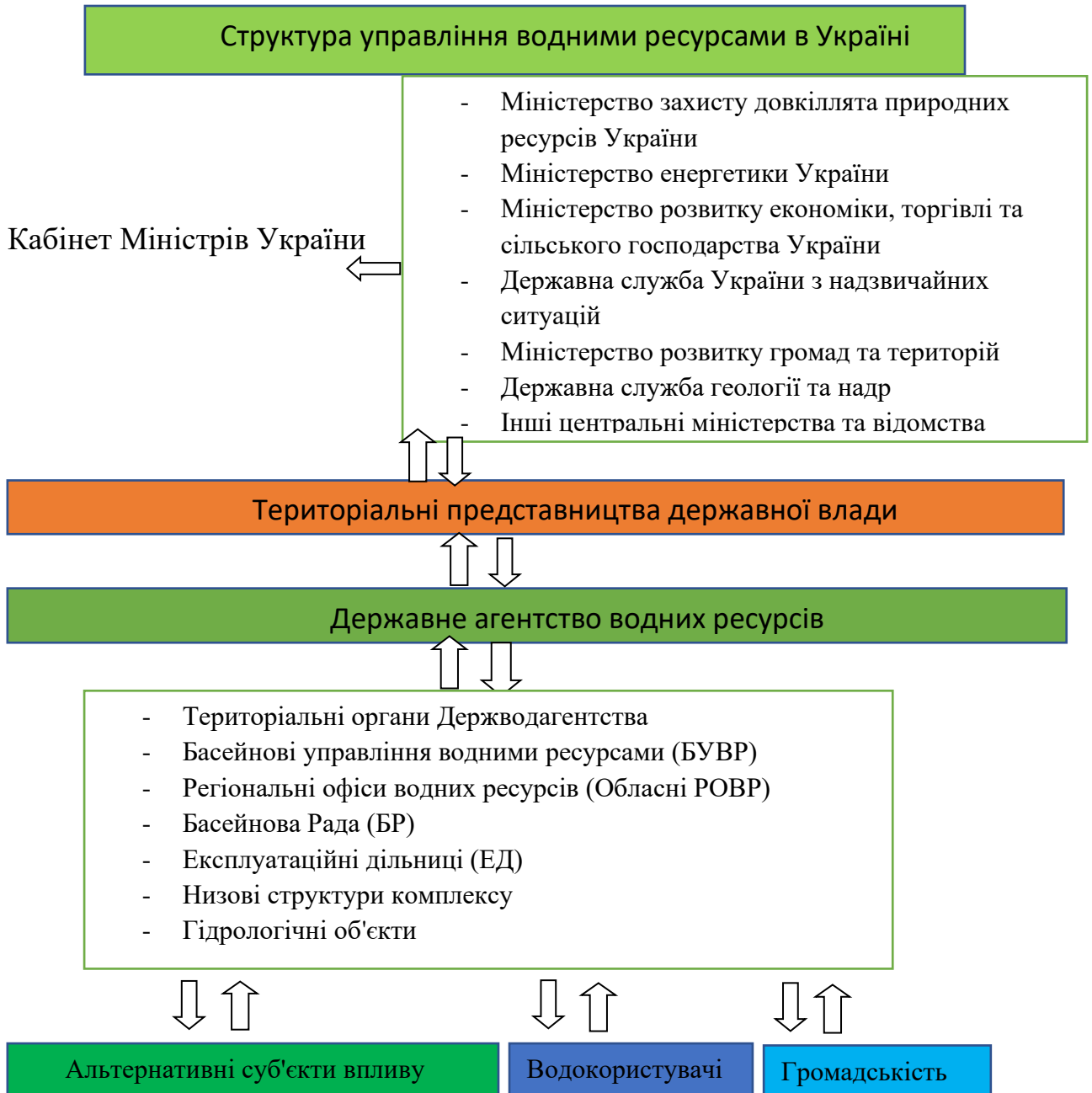

Рисунок 1.3 - Структура управління водними ресурсами в Україні

Для виконання державних функцій і завдань щодо розвитку водного господарства структура Держводагентства складається із басейнових управлінь водних ресурсів, територіальних представництв Держводагентства, регіональних офісів, а також управлінь експлуатації каналів.

З метою реалізації загального контролю за станом водних ресурсів окремої конкретної території генеруються Басейнові ради. В межах рад розробляються принципи реалізації водної політики, рекомендації щодо експлуатації й охорони водних ресурсів. Діяльність Басейнової ради зосереджена на реалізацію стратегічного завдання стосовно поліпшення характеристик водних ресурсів в межах басейну та інтегрування принципів комплексного управління у даній сфері. З метою забезпечення ефективного та належного використання водогосподарських систем, функціонують також державні підприємства в напрямку експлуатації водних ресурсів та працюють проектно-вишукувальні інститути.

Басейнова рада свою діяльність здійснює у взаємодії з басейновими управліннями водних ресурсів, Міндовкіллям, Держводагентством, місцевими органами виконавчої влади. Персональний склад Басейнової ради формується зборами представників зацікавлених сторін, до якої входять:

- представники органів влади та місцевого самоврядування;
- представники БУВР та регіональних офісів;
- водокористувачі (не менше 30% від складу);
- представники підприємств, установ, організацій і громадських об'єднань.

В майбутньому планується, що Басейнові управління будуть здійснювати майже повний обсяг повноважних покладених функцій щодо управління водними ресурсами, в тому числі вивчення та аналіз стану водних ресурсів, видачу дозволів на спецводокористування, охорону вод, ведення їх обліку, захист та запобігання шкідливої дії вод, паспортизацію водних об'єктів, їх моніторинг їх стану, тощо. Управління водного господарства, що являються їх структурними підрозділами, на балансі яких зосереджені основні фонди, будуть

забезпечувати перерозподіл та охорону водних ресурсів, працювати відповідно до басейнових угод [17, с. 57-58]. В той же час, наразі, державне управління у галузі використання, охорони, відтворення водних ресурсів здійснюється ще й територіальними органами Держводгоспу, а саме: регіональними та обласними управліннями водних ресурсів. Така структура державного управління, на жаль, не відповідає вимогам Водного кодексу України та відповідно принципу басейнового управління водним господарством. Основні переваги та недоліки управління водними ресурсами в Україні зображені на рисунку 1.4 [18, с. 362-363].

Управління водними ресурсами

Переваги	Недоліки
реалізація основ державної політики	вагомий консерватизм (головні політичні і базових потреб держави у галузі водних принципів роботи водно-господарського ресурсів комплексу закладені ще в радянський
наявний позитивний досвід роботи	період)
інтеграція з системою державної політики	вкрай низька мобільність
взаємодія з допоміжними структурами, що є стимулюючою	незначна координація між суб'єктами комплексу
можливість координації функціонування басейнових і регіональних складових	неефективний розподіл фінансових ресурсів
вагома територіальна диференціація складових комплексу	відсутність чіткого розподілу відповідальності між різними рівнями
можливість часового і просторового управління, що як наслідок спричиняє перерозподіл водних ресурсів	дублювання повноважень окремих структур
здатність до протистояння і розмиття надзвичайним ситуаціям у сфері водопостачання, водовідведення тощо	відсутність внутрішніх прагнень до трансформацій
налагоджена співпраця з відповідними аналогічними зарубіжними структурами	здебільшого орієнтація на внутрішні стандарти щодо діяльності у збиток
можливість реалізації бізнесових проєктів прогресивним, інноваційним зовнішнім	
створені басейнові управління не адміністративних повноважень, натомість їх функції все ще виконують облводгоспи	отримують належних фінансових та

Рисунок 1.4 - Переваги та недоліки управління водними ресурсами України

Таким чином, на сьогодні реалізація інтегрованого управління водними ресурсами передбачається шляхом впровадження басейнового підходу, при якому одиницею управління, на відміну від адміністративної території, виступає природна територія річкового басейну. При цьому управління у галузі використання та охорони вод має певні особливості. По-перше, система управління водними ресурсами основана на моделі басейнового управління. Також басейновий принцип державного управління є основою інтегрованого управління водними ресурсами, який передбачає взаємозв'язок та скоординованість управління всіма ресурсами, що пов'язані з водними. Для даної системи управління також найбільш характерне міжнародне співробітництво в умовах організації комплексних координаційних дій з транскордонними водотоками, що в свою чергу зумовлює необхідність адаптації національного водного законодавства до нормативно-правових актів Європейського Союзу. Сьогодні Україна відповідно до Водної Рамкової Директиви ЄС взяла на себе зобов'язання щодо приведення водного господарства у відповідність з європейським. Проте залишаються не вирішеними наступні проблемні питання: басейнове управління все ще продовжують функціонувати за басейново-адміністративним принципом; методичне забезпечення переходу до басейнової системи управління по-старому не досконале; система екологічного моніторингу вод супроводжується неефективними незлагодженими діями декількох суб'єктів моніторингу. Проведений аналіз свідчить про необхідність змін існуючої системи управління водним господарством на користь сталого розвитку та імплементації вимог Водно-рамкової угоди.

1.3 Екологічний податок, як ефективний інструмент політики управління водними ресурсами

Ефективним інструментом політики управління водними ресурсами, економічним стимулом суб'єктів господарювання до зменшення

забруднення навколишнього, в тому числі водного середовища, є екологічний податок. Відповідно до тлумачень Податкового кодексу України «екологічний податок – це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року» [19]. Слід зазначити, що в європейських державах рентна плата за спеціальне користування водними ресурсами та користування надрами (підземні води) входить до екологічного податку, в той час як в Україні дані види платежів існують окремо від екологічного, що не забезпечує використання екологічного податку як ефективного інструмента політики управління водними ресурсами.

Наразі, екологічні податкові кошти надходять до наступних рівнів бюджетів, рисунок 1.5:

- 45 % коштів спрямовують до загального фонду бюджету;
- 55 % — до спеціальних екологічних фондів місцевих бюджетів.

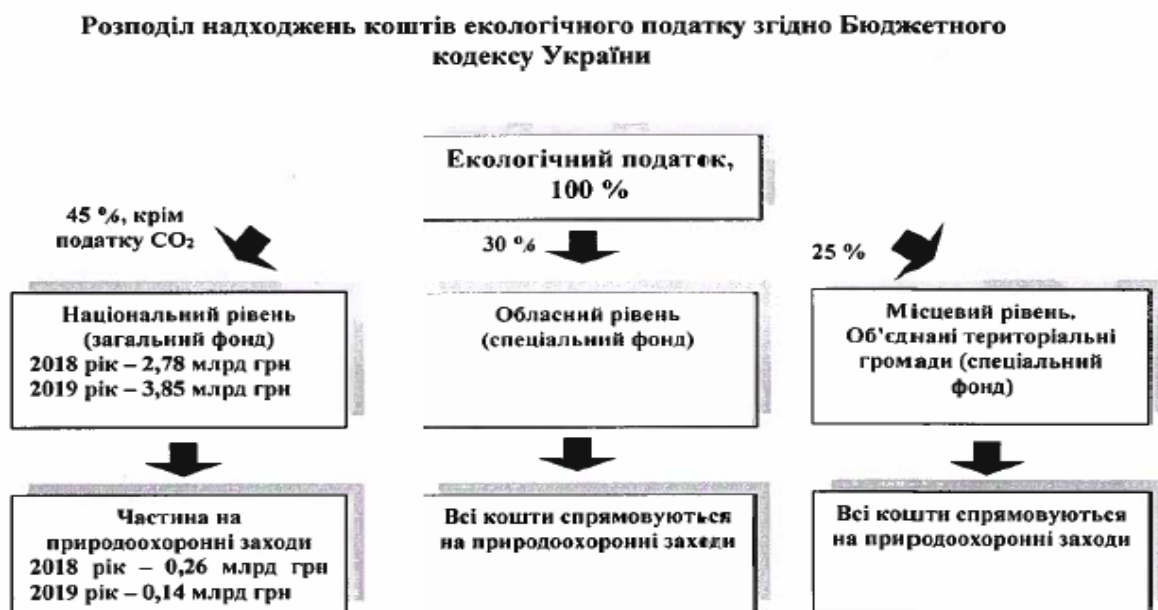

Рисунок 1.5 - Розподіл надходжень від сплати екологічного податку [20]

Отже, в 2018 році на природоохоронні заходи було спрямованого лише 14.9% зібраних коштів екологічного податку в державний бюджет, а в 2019 – 5.1% [20, с. 27]. Для порівняння, в середньому по ЄС екологічний податок становить 2,4 % ВВП від податкових надходжень. В Україні ж в 2018 році ставки склали лише 0,2 % від ВВП [21, с. 9].

Не дивлячись на те, що за останній рік ставки екологічного податку зросли майже у 25 разів, кошти все ще неефективно використовуються і розчиняються у бюджеті. Так, більша частина екологічного податку надходить до загального фонду державного бюджету і не спрямовується як те належить на природоохоронні заходи [31, с. 203]. Також використання коштів по природоохоронним бюджетним програмам не завжди як кінцевий результат супроводжується покращенням стану довкілля. Механізм використання коштів екологічних фондів, що присутній наразі, не сприяє реалізації державної політики в сфері охорони навколишнього природного середовища. Ставки екологічного податку існують на рівні, що не сприяють стимулюванню підприємств-забруднювачів інвестувати кошти в модернізацію екологічних технологій, наміру зробити їх безпечними для навколишнього середовища. До того ж існують випадки, коли розпорядниками коштів екологічних фондів приймаються рішення про фінансування заходів, що по своїй суті не мають впливу на вирішення екологічних проблем та в свою чергу піддають сумніву ефективність використання бюджетних коштів, тощо.

Таким чином, починаючи з 2014 року екологічні податкові кошти не зараховують до спеціального фонду державного бюджету та в свою чергу в подальшому не використовують з метою покращення показників екологічного стану навколишнього природного середовища. Кошти так би мовити «розчиняються» серед загального обсягу всіх надходжень від інших податкових зборів та відповідно йдуть на сторонні потреби. Таким чином вони не використовуються державою відповідно до запланованого їх цільового спрямування. Серед зовнішніх джерел фінансування екологічних

проектів найбільш реалістичним є надходження коштів від місцевих екологічних фондів, бо кошти з даних фондів можна використовувати лише з метою фінансового забезпечення реалізації виключно природоохоронних заходів.

До того ж на даний час в Україні система екологічного оподаткування потребує реформатування оскільки не виконує свої функції, а саме: фіскальна функція діє лише для тих областей, у яких найбільша кількість забруднювачів довкілля та, в свою чергу, найбільші обсяги надходжень екологічних податкових платежів; недостатні кошти від сплати екологічного податку з метою фінансування необхідних різнопланових заходів та нецільове використання платежів кричуще говорить за існуючу неефективну компенсаційну функцію; стимулююча ж роль на сьогодні також не реалізована.

РОЗДІЛ 2 УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ РАЙОНУ СУББАСЕЙНУ СЕРЕДНЬОГО ДНІПРА

2.1 Характеристика суббасейну Середнього Дніпра

Річка Дніпро є однією з самих великих в Європі, довжина якої складає 2201 км (по території України складає 1121 км), а загальна поверхнева басейнова площа – 504 тис. км². Річковий басейн Дніпра являється транскордонним, відтак 20% розташованої площі зосереджено в межах Російської Федерації, 23% – простирається по Республіці Білорусь та більша частина, а це 57% – протікає по території України. Басейн річки охоплює 48 відсотків території України, а це майже половина всієї площі. Територіально до району басейну Дніпра входять 19 адміністративних областей України, повністю розташовані у межах даного регіону 6 областей, а саме: Житомирська, Рівненська, Чернігівська, Полтавська, Сумська та Дніпропетровська.

Зважаючи на значні розміри річкового басейну Дніпра, його управління здійснюється посуббасейнам. В межах басейну Дніпра виділено 5 суббасейнів: Верхнього Дніпра, Середнього Дніпра, Нижнього Дніпра, Прип'яті, Десни. Найбільшою із п'яти суббасейнів є площа регіону суббасейну Середнього Дніпра, а це - 109 527 км², рисунок 2.1 [22, с. 4].

Рисунок 2.1 - Карта суббасейну Середнього Дніпра [22]

Характерним для території суббасейну Середнього Дніпра є досить складні гідрогеологічні умови в зв'язку з тим, що вона простирається в межах 2-х різних гідрогеологічних регіонів. Це в свою чергу є підґрунтям для різних умов формування підземних вод. Запаси підземних вод суттєво різняться в залежності від різних гідрогеологічних регіонів. В межах даного регіону використання підземних вод в середньому становить близько 7,2% від прогнозних. Управлінською одиницею моніторингу підземних вод є масив підземних вод. Для них складаються та прогноуються екологічні цілі [22, с.5].

Управлінською одиницею Плану управління річковим басейном являється масив поверхневих вод (далі - МПВ). Він може включати як поверхневий водний об'єкт цілком, так і його частину. МПВ повинен бути індивідуальним, а значить чимось специфічним відрізнитись від інших. Це, наприклад, об'єднуватися з властивими для нього гідрогеологічними характеристиками, він повинен бути цілісним, а це значить, що не може складатися з декількох масивів, мати початок і кінець в територіальному відношенні. Для МПВ також встановлюються екологічні цілі, проводяться оцінки їх ефективного досягнення. Майже 40% масивів поверхневих вод суббасейну Середнього Дніпра істотно змінена причинами зарегульованості природного стоку через будівництво ставків і водосховищ на них та штучно спрямлених русел. Всього розмежовано та виділено 1 578 масивів поверхневих вод. Це складає 41% загальної кількості, що виділені в басейні Дніпра.

Особливості рельєфу накладають свій відбиток на умови формування річкової мережі суббасейну, її щільність (густоту), інтенсивність поверхневого стоку, особливо його весняної складової, а також на особливості ведення водного господарства. Так, глибока розчленованість поверхні суббасейну Середнього Дніпра сприяє будівництву ставків та водосховищ.

Що стосується Сумської області, то 53% її території знаходиться в межах суббасейну Середнього Дніпра. На території області до нього належать 4 середні річки – Псел, Ворскла, Хорол та Сула. Річки Псел та Ворскла беруть свій

початок на території Російської Федерації, а Хорол і Сула мають витoki на території Сумської області.

Слід зауважити, що опрацьована інформація по суббасейну Середнього Дніпра оприлюднена частково і складається з вихідних даних відповідних Регіональних офісів водних ресурсів окремої області, що також говорить про функціонування управління ресурсом все ще за басейново-адміністративним принципом, а не за басейновим, як того вимагає інтегрована система управління водними ресурсами.

2.2 Антропогенний вплив та аналіз водокористування в регіоні (головні водно-екологічні проблеми)

В басейні Дніпра господарський комплекс продовж багатьох років розвивався без урахування економічних та екологічних наслідків. Не виключенням є і суббасейн Середнього Дніпра, що зазнає найбільшого навантаження серед числа інших.

Привнесення забруднюючих речовин до водних об'єктів відбувається через два основні шляхи: від стаціонарних скидів стічних вод та дифузних (нестационарних) джерел, рисунок 2.2.3 найбільшого житлово-комунального господарства являються найбільшими точковими джерелами скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти, частка промисловості становить 3%. Дифузне ж навантаження пов'язано з господарствами, які зовсім не мають каналізації. Це, насамперед, сільське населення, а також частина міського.

Рисунок 2.2 – Основні джерела надходження речовин у природні води

На території регіону річкового суббасейну Середнього Дніпра проживає близько 44% населення, що мешкає в басейні Дніпра, серед яких 77% становлять містяни. В його межах розташовані місто Київ, населення якого складає майже 3 млн. чол., та 7 міст, що населяє з понад 100 тис.чол. Це такі міста як Житомир, Суми, Полтава, Черкаси, Кременчук, Біла Церква, Бровари. Вказані міста формують 82% привнесеного органічного забруднення у поверхневі води суббасейну.

Такі водні об'єкти, як каскад дніпровських водосховищ, річки Ворскла, Псел, Тетерів, Рось, зазнають найбільшого навантаження. Воно пов'язано з домогосподарствами, що не мають систем каналізації. В межах суббасейну 14 великих міст, які не забезпечені очисними спорудами.

Значне збільшення вмісту біогенних елементів сприяє евтрофікації («цвітінню») вод, як наслідок це призводить до збіднення видового різноманіття, зменшення вмісту кисню, погіршення стану та якості води, що в подальшому унеможливує її використання.

Надходження нітрогену здебільшого відбувається в результаті виробництва сільського господарства (мінеральні добрива, ерозія внаслідок розорювання, привнесения гною тощо), частка якого у загальне навантаження в даному регіоні у середньому складає близько 20 %. У загальній картині точкові джерела щорічно привносять більше 7101 т даної забруднюючої речовини, що на 94 % пов'язано з підприємствами житлово-комунального господарства.

Найбільшого максимуму навантаження припадає безпосередньо на водосховища суббасейну Середнього Дніпра, а найбільше - Канівського водосховища, до якого скидаються значні об'єми стічних вод м. Києва.

Вихідна інформація щодо забруднення поверхневих вод в Україні небезпечними речовинами все ще залишається великою прогалиною. Наразі лише у планах визначення даних речовин в рамках здійснення моніторингових досліджень. В Україні сьогодні до застосування дозволено близько 190 діючих пестицидів, які входять до складу 842 препаратів. Так, на території суббасейну

Сумському районі Сумської області показник застосування пестицидів перевищує 3 кг/га, що є вкрай високим і складає велику небезпеку для водних об'єктів в разі їх розпилення застосування у надлишкових нормах поблизу санітарних водоохоронних зон.

В тому числі регіон суббасейну Середнього Дніпра серед інших зазнає найбільшого навантаження важкими металами [22, с.9].

Таким чином, аналізуючи антропогенний вплив в суббасейні Середнього Дніпра, визначено основні проблеми водної сфери та їх причини:

1. Забруднення органічними речовинами в результаті відсутності або ж неефективної системи очистки стічних вод.

2. Привнесення у навколишнє середовище біогенних речовин в результаті недостатньої очистки стічних вод, подекуди повної відсутності очисних споруд, а також змив з сільгоспугідь даних сполук.

3. Забруднення небезпечними речовинами в результаті надходження зі стічними водами промислових і комунальних підприємств пестицидів та інших засобів хімічного захисту рослин, змиву із забруднених полігонів відходів та під час аварійного забруднення.

4. Гідроморфологічні зміни, що відбулись під час проведення протипаводкових робіт, задіяння гідроенергетики, регулювання неприродного стоку, спрямлення річкових русел.

Окрім зазначених вище проблем, слід врахувати забруднення побутовими відходами, в тому числі пластиком, а також зміну клімату, що пов'язано з паводками та посухами. Доречно було б зазначити, що дані проблеми в Україні є типовими для регіонів річкових басейнів.

Зважаючи на існуючі водно-екологічні проблеми суббасейну, в Плані управління суббасейном Середнього Дніпра мають бути визначені заходи спрямовані на їх вирішення.

2.3 Інтегрований підхід доуправління водними ресурсами суббасейну Середнього Дніпра

Державне агентство водних ресурсів України є головним суб'єктом в системі управління водними ресурсами. Його територіальним органом являється Басейнове управління водних ресурсів середнього Дніпра (далі – БУВР середнього Дніпра), що забезпечує реалізацію державної політики вгалузі управління поверхневими водними ресурсами в межах суббасейну Середнього Дніпра, а також спрямовує та координує діяльність організацій, що відносяться до сфери управління Держводагентства у межах даного суббасейну [29].

На території даного суббасейну БУВР середнього Дніпра в межах своїх повноважень і покладених завдань вносить пропозиції Держводагентству, виконавчим органам влади, представникам місцевого самоврядування щодо розробки загальнодержавних і регіональних (місцевих) програм щодо вирішення проблемних питань управління водними ресурсами; розробляє відповідний План управління суббасейном Середнього Дніпра; за безпосередньою координацією Держводагентства утворює, а також в процесі діяльності організовує робочий процес басейнової ради Середнього Дніпра; координує виконання робіт регіональних офісів водних ресурсів у Черкаській, Полтавській областях та Регіонального офісу водних ресурсів річки Рось в частині управління водними ресурсами за інтегрованою системою відповідно до басейнового принципу [29]. Діяльність Регіонального офісу водних ресурсів у Сумській області в цьому напрямку координує Деснянське БУВР, рисунок 2.3 [30].

Для спільної координації діяльності водогосподарських організацій між басейновими управліннями та Регіональними офісами по областях в кожному басейні розроблені та узгоджені Порядки взаємодії в басейнах річок, що затверджені наказами Держводагентства. В даних Порядках визначені основні напрямки взаємного обміну інформацією, яка необхідна для ефективного управління водними ресурсами [24, с. 85].

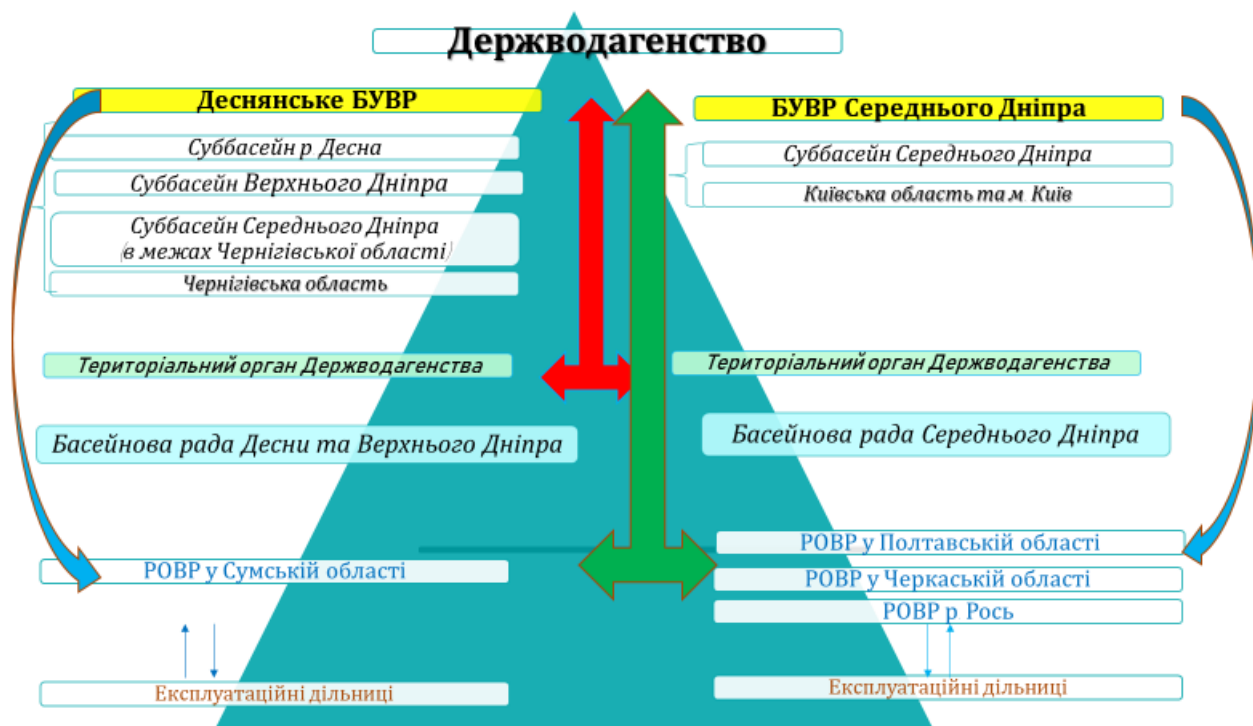

Рисунок 2.3 – Організаційна структура Деснянського БУВР та БУВР Середнього Дніпра

Слід зазначити, що до структури обласних держаних адміністрацій входять підрозділи, які опікуються екологічними проблемами на обласному рівні, що представлені, в основному, Департаментами екології та природних ресурсів.

Відповідно до Водного кодексу України Басейнова рада середнього Дніпра затверджується Держводагенством. Її діяльність спрямована на врахування інтересів всіх зацікавлених сторін в межах даного регіону при реалізації інтегрованих підходів в управлінні водним господарством за басейновим принципом. Головною метою басейнової ради є підготовка Плану управління суббасейну Середнього Дніпра.

Створюється Басейнова рада середнього Дніпра Державним агентством водних ресурсів та існує як консультативно-дорадчий орган у межах даного регіону. Станом на 27.05.2020 вона налічує 83 особи, які по суті є представниками інтересів дев'яти областей, а саме: Київської,

Житомирської, Вінницької, Черкаської, Чернігівської, Сумської, Кіровоградської, Полтавської, Дніпропетровської, а також м. Києва. До складу басейнової ради ввійшли представники наукових організацій, водокористувачів, органів влади, громадських організацій, представники як Басейнових управлінь даного регіону так і відповідних Регіональних офісів водних ресурсів.

Рішення, що приймаються під час проведення систематичних засідань басейнової ради, враховуються для розроблення та реалізації Плану управління суббасейну Середнього Дніпра, впровадження заходів щодо раціонального використання водного господарства, охорони вод та їх відтворення у межах суббасейну.

Головними завданнями басейнової ради Середнього Дніпра є:

- спільне розроблення пропозицій щодо використання водних ресурсів суббасейну, їх охорони та відтворення;
- неодмінне впровадження інтегрованого управління даним ресурсом в межах регіону;
- забезпечення узгодження різнопланових інтересів заінтересованих сторін (підприємств, організацій, громадян тощо) та координації їх спільних дій з метою управління водними ресурсами суббасейну;
- сприяння ефективній співпраці органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, установ, підприємств, міжнародних організацій, громадян, експертів за згодою в забезпеченні «доброго» екологічного, хімічного, кількісного стану водних ресурсів у межах суббасейну Середнього Дніпра;
- сприяння розвитку міжнародної співпраці.

Басейнова рада середнього Дніпра взаємодіє зі структурами свого агентства, а саме: Деснянським басейновим управлінням водних ресурсів (далі – БУВР), БУВР середнього Дніпра, БУВР річки Прип'ять, БУВР річки Південний Буг, а також з Регіональним офісом водних ресурсів річки Рось, відповідними РОВР у Кіровоградській, Черкаській, Сумській, Полтавській, Дніпропетровській областях. Не виключенням є постійна взаємодія,

обговорення, прийняття спільних рішень у сфері водних проблемних питань з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України, місцевими органами виконавчої влади, місцевим самоврядуванням, що виконують свої делеговані державою повноваження в територіальних межах суббасейну Середнього Дніпра, іншими зацікавленими організаціями, підприємствами, громадськими об'єднаннями [23].

Необхідною складовою підготовки Планів управління річковими басейнами згідно з вимогами Водної Рамкової Директиви ЄС повинні бути консультації з громадськістю з метою визначення головних проблем водних ресурсів басейнів річок регіону. В зв'язку з цим, наразі, під егідою Міндовкілля, Держводагентства, за участю експертів проекту ЄС «Водна ініціатива плюс для Східного партнерства» півтора місяця (з 1 серпня по 15 вересня 2020 року) відбувались консультації з громадськістю, що об'єднали весь басейн Дніпра. Дуже важливо було отримати коментарі від більшого кола заінтересованих сторін, адже спільне бачення, розуміння та консенсус щодо існуючих проблем басейну повинно як ефективний результат цих пов'язуючи дій в подальшому сприяти підготовці якісного Плану управління річковим суббасейном Середнього Дніпра, а вже на його основі в комплексі з іншими розроблення об'єданого Плану управління річковим басейном Дніпра.

Таким чином впровадження басейнового принципу дозволяє інтегрувати в межах річкового суббасейну Середнього Дніпра різні аспекти водокористування. Наразі, повільними, але все ж таки цілеспрямованими кроками розробляються наукові засади для впровадження інтегрованої системи управління водними ресурсами. Проведена оптимізація гідрографічного та водогосподарського районування з урахуванням вимог Водної Рамкової Директиви ЄС. Так, у межах басейну Дніпра виділені суббасейни, в тому числі Середнього Дніпра із 23 господарськими ділянками. Відповідно до нової схеми районування Дніпра в межах українських кордонів здійснено аналіз зміни структурної складової водогосподарського комплексу. Простором для взаємодії заінтересованих сторін для досягнення «доброго» стану вод стає Басейнова

рада. Зараз розробляється проєкт Плану управління даним суббасейном. Управління водним ресурсами суббасейну передбачає міжгалузеву взаємодію структурних підрозділів Державного агентства водних ресурсів з іншими державними органами, що сприяє ефективному управлінню водним ресурсами та взаємодії Держводагенства зі споживачами водних ресурсів.

РОЗДІЛ 3 МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1 Зарубіжна система державного управління водними ресурсами та аналіз вибору оптимальної для України

Досліджено, що реалізація європейськими державами басейнового принципу управління водними ресурсами раніше використовувалась, проте тільки при офіційному прийнятті Водної Рамкової Директиви річкові басейни стали основною концепцією в управлінні водними ресурсами [24,с.64].

Аналіз практичного досвіду країн Європи показує, що кількість районів річкових басейнів в їх територіальних межах різниться. Це обумовлено насамперед особливостями гідрографічної мережі. Малі ж за площею держави поділені на меншу кількість районів. Так, наприклад, Чорногорія та Естонія мають два райони; Болгарія, Боснія та Герцеговина, Латвія (рисунк 3.1) та Литва - чотири райони, Чехія – п'ять районів річкових басейнів.

Рисунок 3.1 - Райони річкових басейнів Латвії [24]

Європейські держави, щоблизькі за площею з Україною, на своїй території сформували від п'яти (Швеція) до десяти (Польща, Великобританія) відповідних басейнових районів (рисунк 3.2) [24, с. 67].

Рисунок 3.2 - Райони річкових басейнів Польщі [24]

Характерною рисою, наприклад, політики управління водними ресурсами Іспанії є особливо чіткий розподіл планування на два рівня. Національний - це компетенція Міністерства навколишнього середовища. Та регіональний рівень – здійснюється діяльність на території річкового басейну, являється компетенцією басейнових організацій через спрацювання басейнових рад. Ефективним в політиці даної сфери є той факт, що в галузі управління водними ресурсами окрім Міністерства навколишнього середовища та Водної Ради більше не існує державних органів, які б об'єднували всіх зацікавлених водокористувачів. І, в залежності від посадових обов'язків, відповідальність несе обмежене коло посадових осіб, що збільшує результативність прийняття рішень [27, с. 103].

Проте, як зазначається в науковій літературі, французька система управління водними ресурсами серед країн Європейського Союзу є однією із кращих [25, с. 130]. Франція однією з перших країн світу практично втілила перехід до управління водними ресурсами за басейновим принципом. Згідно з

Законом від 16.12.1964 року на підставі основних засадних положень було визначено головний принцип сучасної водної політики – децентралізоване управління на рівні басейну [26,с. 11]. Закон передбачає створення децентралізованих басейнових структур (Басейнових комітетів і Водних Агентств), діючих на основі взаємних консультацій між виборними представниками, водокористувачами та державними органами. Відповідно до Закону Франції від 1992 року водні ресурси визначаються як загальнонаціональна спадщина. До того ж, він регламентує створення інструментів планування в сфері водної політики: Генеральний план управління водними ресурсами (SDAGE) і План управління водними ресурсами (SAGE). Прийняття ЄС Водної Рамкової Директиви (ВРД) в 2000 році встановлює метою досягнення «доброго» стану та якості водних ресурсів через транспозицію ВРД у французьке законодавство. Новий закон 2006 року посилює роль Басейнових комітетів і реформує систему платежів Водних Агентств. Програма дій направлена на досягнення цілей Генерального плану (SDAGE) у відповідності до вимог ВРД.

У Франції державне управління водними ресурсами покладене на Міністерство екології, енергетики і сталого розвитку (регламентація і контроль). Також це Міністерство є координатором Міжвідомчої комісії з усіх питань, що виникають у даній сфері. На регіональному та місцевому рівнях Міністерство делегує свої повноваження Регіональним управлінням із охорони довкілля, Департаментам управління територій та префект-координаторам у кожному водному басейні. Окремий державний орган – це Національне управління водних ресурсів та середовища, що відповідає за моніторингові роботи, погоджуючи при цьому свої дії з Міністерством екології. Задля залучення громадськості та вирішення водних проблем діє у Франції дорадчий представницький орган, що також співпрацює із зазначеним Міністерством – Національний комітет із водних ресурсів. Він об'єднує представників органів державного управління, водокористувачів, територіальних громад, а також делегованих представників і призначених голів басейнових комітетів. Даний орган бере участь у визначенні державної політики, в разі наявності двох і

більше басейнів - вирішенні спільних проблем, взаємному обговоренні та погодженні різнопланових проєктів та заходів на рівні сформованих великих регіонів, встановленні ціни за воду та вимог до належної якості водопостачання (водовідведення)[27,с. 103].

Виділяють два основних принципи водної політики:

1. Водне законодавство організовує управління водними ресурсами і встановлює норми.
2. Управління водними ресурсами здійснюється на басейновому рівні.

При цьому функції держави згідно водного законодавства Франції:

- організація управління водними ресурсами на басейновому рівні (ВРД): басейнові органи (комітети, агентства) та інструменти управління (плани управління);
- встановлення норм (всі директиви);
- дозвільна система;
- система санкцій за порушення;
- Екологічна інспекція.

Ключові елементи управління водними ресурсами у Франції можна виділити наступні [28]:

1. Річковий басейн як одиниця управління, рисунок 3.3.

Рисунок 3.3 - Річковий басейн як одиниця управління у Франції [28]

2. Децентралізована інституційна організація: концентрація та координація прийняття рішень, проведення заходів через діяльність Басейнових Комітетів («Водний парламент») та Агентства водних ресурсів. До Басейнових Комітетів входять представники органів державної та місцевої влади (20 %), представники місцевих громад (40 %), представники водокористувачів (40 %). Басейновий Комітет визначає політику щодо використання, відтворення, охорони водних ресурсів в межах території басейну, встановлює основні напрямки роботи Агентства. Спільними діями розробляє та контролює виконання завдань Генерального плану управління водними ресурсами, його корегування в процесі реалізації та удосконалення. Сформований План затверджується перфектом-координатором. Агентства водних ресурсів, в свою чергу, реалізують цілі та положення Генеральних планів, збирають кошти, виручені з платежів, розподіляють їх в рамках п'ятирічної програми дій, підтримують дослідження по воді. Даний принцип для кожного окремого автономного басейну гарантує таку організацію всіх зацікавлених сторін у вирішенні проблемних водних питань, що дозволяє на місцевому рівні взаємодіяти, вирішувати спільні питання між адміністраціями, асоціаціями, промисловістю, рибним господарством, комунальними підприємствами, місцевим населенням [27, с. 103]. Прийняття публічних рішень відбувається всередині басейнових організацій, рисунок 3.4.

Рисунок 3.4- Гідрографічні басейни Франції [28]

3. Басейнове планування (SDAGE = ПУРБ): планування та програмування здійснюється на довгострокову перспективу. Документ приймається строком на 15 років і визначає головні завдання і принципи у сфері водної політики в межах басейнового регіону. Він є правовим підґрунтям для прийняття адміністративних рішень, місцевих регулюючих нормативних актів, програм для забезпечення фінансових надходжень тощо.

4. Інтегроване управління, що включає водокористувачів, громадськість та всіх зацікавлених сторін в прийнятті рішень відповідно до вимог ВРД, інформування громадськості.

5. Фінансові інструменти. Комплексна система всіх необхідних функцій для забезпечення охорони водних ресурсів засновано на тому, що водокористувачі (забруднювачі) мають повністю відшкодувати затрати, що в свою чергу необхідні для подальшого інвестування у розвиток водогосподарської інфраструктури та її експлуатації (принцип «забруднювач платить» і «користувач платить»). Фінансові надходження спрямовуються до бюджетів, що зосереджені у Водних агентствах Франції. Формуються вони з екологічних податків на використання водних ресурсів, а також скидів забруднених стічних вод від усіх водокористувачів, котрі безпосередньо чи опосередковано впливають на якість води, антропогенну зміну водного режиму. Метою податків, що надходять за споживання водними ресурсами, є загальне стимулювання до економії води, зменшення (припинення) забруднення водних ресурсів, інвестування у модернізацію експлуатаційного та очисного обладнання.

Таким чином, аналізуючи вищевикладені основні положення можна зробити висновок, що французьке публічне управління водним господарством сформовано на досить належному рівні. Водна політика Франції забезпечує передумови залучення державних і муніципальних органів, а також зацікавленої громадськості вирішення проблемних водних питань та прийняття публічних управлінських рішень. До того ж, вона направлена на ощадливе використання водних ресурсів. Для аналізу закордонного досвіду було обрано

Францію, що за досвідом впровадження інтегрованого басейнового принципу управління водними ресурсами є провідною у світі. Поетапне удосконалення даного підходу в законодавчому та практичному напрямку довело його ефективність і сприяло загальноєвропейському визнанню сучасної французької моделі системи управління водними ресурсами однією з еталонних. Досвід даної країни є наглядним прикладом формування організації з чіткими функціями та інституцією, що об'єднує разом зацікавлені сторони в управлінні водними ресурсами в межах басейну, виключає ймовірність конфліктних ситуацій. Басейнові інституційні організації виконують не лише планувальні і регуляторні функції, але й здійснюють контроль виконання проведених робіт та заходів. У Франції створена специфічна фінансова система, що забезпечує ефективне спрацювання всіх необхідних функцій з питань охорони водних ресурсів за принципом «забруднювач-платить» і «користувач платить». Надзвичайно важливо підкреслити, що всі фінансові ресурси концентруються в єдиному органі, що безпосередньо займається забезпеченням доступу до якісної питної води, збереженням даного ресурсу, очищенням стічних вод, запобіганням постійного і аварійного забруднення, попередженням та, в разі повеней і засух, ліквідацією їх наслідків, забезпеченням продовольчою та рибною продукцією, в кінцевій же меті – сприянням сталого розвитку.

3.2 Рекомендації щодо удосконалення управління водними ресурсами в Україні, в тому числі суббасейном Середнього Дніпра, на основі досвіду європейських країн

Сьогодні в Україні відбувається процес реформування системи управління водними ресурсами, метою якого являється досягнення «доброго» стану вод згідно з апроксимованою в нашій державі законодавчою базою Європейського Союзу. Аналіз організаційних структур управління водними ресурсами Франції засвідчив, що досвід даної Європейської держави є найбільш вдалим і сприятливим для України. Така організація дає можливість

управляти не за принципом адміністративно-територіального розмежування, а за басейновим підходом. Це означає, що при управлінні водними ресурсами в межах басейну буде враховуватися екологічна ситуація як вище, так і нижче течії річки, адже регіони будуть спільними учасниками загального процесу, рисунок 3.5.

Окрім цього буде проведена структурована оптимізація підвідомчих управлінь. Об'єднання їх буде здійснюватися з аналізом технологічної цілісності водних меліоративних систем, оптимальної системи обслуговування і рівномірного навантаження на організації, що реформувались. Також ключовим під час процесу укрупнення будуть враховуватися об'єднані територіальні громади.

Аналіз впровадження басейнового принципу управління водними ресурсами	
Адміністративно-територіальний підхід	Басейновий принцип управління
<ul style="list-style-type: none"> • Конфлікт інтересів в управлінні • Недостатня прозорість функціонування сектору - поєднання функцій управління та функцій управління інфраструктурою • Тривала процедура для місцевих органів водоохорони для здійснення необхідних заходів • Не дає можливості залучати приватний сектор та інвестицій для розвитку 	<ul style="list-style-type: none"> • Гарантує екологічну безпеку і доступність води для населення • Базується на врахуванні всіх джерел води, балансі галузевих інтересів і всіх рівнів водокористування • Широке залучення усіх водокористувачів • Створення басейнових рад – врахування інтересів зацікавлених сторін • Створення комплексних планів управління річковими басейнами, з врахуванням особливостей кожного регіону • Надання широкої компетенції органам на місцях

Рисунок 3.5- Аналіз впровадження басейнового принципу управління водними ресурсами

Басейновий принцип управління водними ресурсами дозволить інтегрувати в межах одного регіону річкового басейну різні аспекти водокористування: соціальний, економічний, екологічний. На практиці, мова йде про реальну взаємодію різних зацікавлених сторін на основі загальної мети по досягненню «доброго» стану вод. До Басейнових рад можуть входити як

представники центральних органів влади, так і водокористувачі й громадські активісти. Досвідом Франції визнано високу ефективність участі громадських організацій під час обговорення водогосподарських проєктів, забезпеченні підтримки населенням важливих заходів з охорони водних об'єктів, впровадження механізмів економії води тощо. Для залучення громадськості під час прийняття публічних рішень доцільним є на ранніх стадіях розроблення водогосподарських проєктів створювати дискусійні групи. Для цього необхідно заздалегідь проводити роз'яснювальну роботу, забезпечити прозорість у співпраці з громадськістю під час розгляду та втілення проєктів, чітко визначити етап на якому повинна закінчуватися участь громадськості, бо інакше неможливо врахувати інтереси кожного громадянина, і за таких обставин жоден із проєктів може ніколи не бути реалізованим. Посадові та зацікавлені особи, які працюють над проєктом, повинні бути прозорими і відкритими для взаємного обміну ідеями, при цьому постійно підтримувати зворотний зв'язок з громадськістю. Методи роботи з громадянами та об'єднаннями мають бути різноплановими. Це і поширення інформаційних матеріалів (бюлетенів, журналів, відеоматеріалів тощо), проведення форумів, вебінарів, «круглих столів», семінарів, конференцій, створення спостережних рад, залучення громадських екологічних організацій тощо.

Реалізація завдань, поставлених перед Басейновими радами, передбачається за допомогою розроблення Планів управління річковими басейнами (ПУРБ), які Україна має розробити до 2024 року. В зв'язку з цим, необхідно запровадити єдину методологію до всієї країни, що дозволяла б максимально враховувати особливості кожного басейну та забезпечити ефективне управління водними ресурсами в умовах нерівномірного розподілу даного ресурсу на території України. При цьому слід враховувати зміни клімату, удосконалення та впровадження інноваційних систем і технологій очищення стічних вод, корегування режимів функціонування гідротехнічних споруд, перебудови структури водокористування, тощо.

Необхідно зазначити, що за умов територіальної належності деяких

басейніврічок ще й до суміжних держав, слід враховувати організаційніскладові підчасміжнародного співробітництва з покращення екологічної ситуації в Україні через погодження з даними країнами заходів з питань регулювання стоку, використання й охорони водних ресурсів, попередження паводків, шкідливої дії вод.

Водночас, ефективність басейнової моделі багато в чому залежить від того, як буде налагоджений механізм, здатний забезпечити фінансування водоохоронних заходів у межах басейну за рахунок коштів, що надходять від зборів за водокористування. Надходження платежів за використання води та привнесення забруднення до водних об'єктів повинні спрямовуватись у бюджет басейнової організації і використовуватися на поліпшення якості води й екологічного стану водних об'єктів регіону, удосконалення водозабезпечення населення та збереження водних екосистем (за французьким принципом «забруднювач/користувач-платить»). Система встановлення, надходження та подальшого використання платежів за воду повинна бути прозорою, справедливою і зрозумілою для всіх, в першу чергу для водокористувачів [18].

Проте, як показує нам практичний досвід, на сьогодні реалізація інтегрованого управління водними ресурсами має значні недоліки. На прикладі управління суббасейном Середнього Дніпра можна виділити наступні:

1. Не досконале методичне забезпечення переходу до басейнового управління.
2. Відсутність стейкхолдерського відношення у вирішенні водно-екологічних проблем, що мало б бути ефективною зв'язуючою ланкою між громадськістю та професіоналами.
3. Неєфективна взаємодія на рівні державних органів.
4. Дублювання діяльності окремих структур і розмиття відповідальності.
5. Переважна орієнтація на задоволення потреб окремих громад, що не є глобальними потребами.
6. Найбільше навантаження та значна питома кількість водоспоживання припадає саме на малі річки. В ПУРБ середнього Дніпра (як і в інших басейнах)

не враховується екологічний стан малих рік, що є джерелами великих і середніх річок та є головними приймачами забруднень.

7. Громадські об'єднання мають низький рівень обізнаності у водно-екологічних проблемах.

8. Проблема підбору до членів басейнової ради активних, інноваційних, готових до змін водокористувачів, представників органів місцевого самоврядування.

В цілому на загальнодержавному рівні для ефективної реалізації водної політики необхідно вирішити актуальні проблеми щодо удосконалення методології для удосконалення інтегрованого управління водними ресурсами в Україні на практиці наступним шляхом:

1. Змінити процедуру прийняття управлінських рішень під час реалізації «водної» політики, в тому числі внутрішню трансформацію інституційної структури Міндовкілля, Держводагенства, Державної служби геології та надр відповідно їх підвідомчих органів. Як позитивний результат створити єдину ієрархічну організаційну структуру управління водними ресурсами з обмеженим колом відповідальних осіб, що в свою чергу збільшить результативність прийняття публічних рішень в даній сфері.

2. Удосконалити автоматизовану систему обробку інформації; впровадити геоінформаційні технології.

3. Забезпечити доступ населення до екологічної інформації, у тому числі до актуальних даних щодо стану водних ресурсів, звітів щодо проведених робіт у сфері збереження, відновлення водних ресурсів, попередження їх шкідливої дії, витрачених коштів на природоохоронні заходи, тощо .

4. З'ясувати можливість використання водних ресурсів з метою водокористування (водовідведення) із забезпеченням достатньою їх кількістю та нормативною якістю. Оновити застарілу, а подекуди з професійної точки зору недосконалу нормативно-правову базу в цьому напрямку, створити її чіткою та зрозумілою.

5. Розробити та реалізувати екологічні програми, що були б спрямовані на оздоровлення та відновлення малих річок.

6. На законодавчому рівні включити рентну плату за використання води в екологічний податок та спрямувати надходження платежів у бюджет басейнової організації з подальшим їх використанням безпосередньо на поліпшення якості води й екологічного стану річок басейну, покращення водозабезпечення населення та збереження водних екосистем (за французьким принципом «забруднювач платить»).

7. Покращити знання, освіченість, екологічну культуру громадян шляхом поширення інформаційних матеріалів, проведення семінарів тощо. Як варіант, спеціалісти територіальних органів Державної екологічної інспекції України в контексті виконання своїх щорічних ключових показників ефективності службової діяльності можуть створювати інформаційні матеріали щодо різних аспектів використання водних ресурсів та поширювати серед суб'єктів господарювання, органів влади, громадян.

Водночас без належного функціонування організаційної діяльності в даній галузі на місцях (на сьогодні – в областях, а в подальшому відповідно до інтегрованої системи управління – на території суббасейну) ефективного впровадження державної політики управління, використання, охорони вод та відтворення водних ресурсів не є можливим.

За таких обставин для реалізації управління водними ресурсами регіону суббасейну середнього Дніпра необхідно:

1. Забезпечити ефективну взаємодію на рівні державних органів.
2. На території Сумської області, а в подальшому, відійшовши від застарілого адміністративно-територіального поділу, - суббасейну середнього Дніпра, створити пілотні проєкти щодо «предбасейнових» рад для відповідних їх членів з метою попереднього обговорення питань, що в подальшому будуть виноситись на планові засідання. Спілкування на «одній мові» спеціалістів, представників науки, бізнесу, представників влади, громадських об'єднань тощо сприятиме ефективному процесу прийняття конструктивних рішень.

3. В процесі залучення громадськості створити дискусійні групи, в тому числі й за участю зацікавлених стейкхолдерів, на ранніх стадіях прийняття рішень чи розроблення водогосподарських проєктів задля успішної їх реалізації. При цьому має бути чітко визначено де саме закінчується участь громадськості, у зв'язку з тим, що неможливо врахувати інтереси кожного громадянина. Як наслідок, жоден із проєктів не буде реалізований.

4. Зважаючи на те, що басейнова рада середнього Дніпра є однією з найчисельніших, зменшити кількість питань, що виносяться на обговорення шляхом збільшення кількості проведення засідань на рік. Це стимулюватиме до ефективнішого прийняття рішень.

5. В подальшому залучати до членів басейнової ради активних, інноваційних, готових до змін водокористувачів, представників органів місцевого самоврядування, що здатні самі регенерувати прогресивні ідеї, а також їх впроваджувати.

Втілення на практиці зазначених загальнодержавних і регіональних заходів сприятиме вирішенню актуальних і невідкладних проблем управління водними ресурсами України та регіону суббасейну Середнього Дніпра, зокрема з метою забезпечення сталого розвитку та екологічно безпечного водокористування в нашій державі.

ВИСНОВКИ

Як свідчить досвід європейських країн екологічно безпечне, раціональне, ресурсозберігаюче водокористування значною мірою обумовлено управлінськими підходами. При цьому державне втручання через встановлення та дотримання певної водної політики є неминучим на всіх рівнях організації державного управління.

Для ефективного функціонування водогосподарського комплексу, охорони водних ресурсів, запобіганню шкідливої дії вод, а також врахування при цьому задоволення потреб населення, необхідні комплексні заходи з гнучкою системою прийняття управлінських рішень. Аналіз досвіду зарубіжних країн, зокрема французької моделі управління водними ресурсами, показує, що найефективнішим управлінням водним господарством є тоді, коли в основі воно побудоване на басейновому принципі. Всі витрати ж, пов'язані з використанням, відтворенням та охороною водних ресурсів, несуть водокористувачі, в тому числі підприємства-забруднювачі.

Наразі для задоволення всіх суперечливих потреб зацікавлених сторін, обговорення та реалізації природоохоронних заходів у водній сфері з метою досягнення «доброго» стану вод створені басейнові ради, як приклад, Басейнова рада Середнього Дніпра. До 2024 року мають бути затверджені основні документи з програми заходів - Плани управління річковими басейнами, що в подальшому будуть оновлюватись кожні шість років. Сьогодні ж їх створення перебуває на етапі діагностики. В ході розробки Планів проводяться консультації із зацікавленими сторонами, що забезпечує інформування громадськості про результати і дозволяє спільно розробити шляхи вирішення проблем. Думки громадськості активно збираються за допомогою усних та письмових анкетувань, обговорень, консультацій, тощо.

Інтегрований підхід до управління водною сферою дає можливість втілити концептуальні стратегічні засади державної політики, що спрямована

на запобігання виснаження життєво необхідного ресурсу та забезпечення населення якісною питною водою.

Сьогодні Україна має шанс розробити таку політику, яка б вбирала в себе позитивний досвід Європи, при цьому враховувала власні особливості та можливості в практичній площині реалізації «водної» реформи.

Відтак саме зараз вкрай актуальним є надання пропозицій щодо удосконалення політики управління водними ресурсами як на національному, так і на регіональному рівнях. Наразі проведений великий обсяг робіт щодо створення належного підґрунтя для функціонування басейнової моделі, однак, в умовах розбіжності теоретичних засад управління в даній галузі з практичним втіленням на місцях інтегрованого підходу до управління водними ресурсами, вкрай важливим є використання запропонованих рекомендацій для державних органів влади, втілення яких призведе до удосконалення системи публічної служби та ефективної державної політики управління водними ресурсами.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Про очистку міських стічних вод :Директива Ради 91/271/ЄЕС від 21 трав.1991 р.№ 994_911. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_911#Text(дата звернення: 24.09.2020).

2. Про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел :Директива Ради 91/676/ЄЕС від 12 груд. 1991 р.№ 987_002-91.URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987_002-91#Text(дата звернення: 24.09.2020).

3. Про якість води, призначеної для споживання людиною :Директива Ради 98/83/ЄС від 03 лист. 1998 р. № 994_963.URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_963#Text.

4. Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики: Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 23 жовт. 2000 р.№ 994_962.URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962#Text(дата звернення: 24.09.2020).

5. Про оцінку і управління ризиками, пов'язаними з повеннями :Директива № 2007/60/ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС від 23 жовт. 2007 р.№ 994_b29. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b29(дата звернення: 24.09.2020).

6. Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в сфері екологічної політики щодо морського середовища : Директива 2008/56/ЄС Європейського парламенту і Ради від 17 черв. 2008 р.URL:<https://mepr.gov.ua/files/docs/2008%2056%20%D0%84%D0%A1.pdf>(дата звернення: 29.09.2020).

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом : Закон України від 04 жовт. 2016 р.№ 1641-VIII.

URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1641-19#Text> (дата звернення: 05.10.2020).

8. Про затвердження Порядку розроблення плану управління річковим басейном : постанова Кабінету Міністрів України від 18 трав. 2017 р. № 336. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/336-2017-%D0%BF#Text>.

9. Раціональне використання водних ресурсів як фактор забезпечення національної безпеки України : матеріали VII Пленуму Спілки економ. України та Всеукр. наук.-практ.конф / Спілка економістів України. Київ : 2012. 299 с.

10. Іванюк Д. П., Шульга І. В. Управління природоохоронною діяльністю: навч. посіб. Київ, 2007. 368 с.

11. Мельник Л. Г., Шапочка М. К. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: підручник. Суми, 2005. 759 с.

12. Водні ресурси: використання, охорона, відтворення, управління: підручник для студ. вищ. навч. закл. / А.В. Яцик та ін. Київ, 2007. 360 с.

13. Левковська Л. В., Мандзик В. М. Формування моделі інтегрованого управління водними ресурсами в контексті забезпечення сталого водокористування. *Збалансоване природокористування*. 2018. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zp_2018_2_9 (дата звернення 10.10.2020).

14. Водний кодекс України від 06 черв. 1995 р. № 213/95–ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 10.10.2020).

15. Про затвердження меж районів річкових басейнів, суббасейнів та водогосподарських ділянок : наказ /М-во екол. та прир.рес. України від 03 бер. 2017 р. № 103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0421-17> (дата звернення 10.10.2020).

16. Екологічні основи управління водними ресурсами : навч. посіб. / А.І. Томільцевата ін. Київ, 2017. 200 с.

17. Науково-практичний коментар Водного кодексу України. Н. Р. Кобецька та ін. Київ, 2010. 360 с.

18. Зацерковний В. І., Плічко Л. В. Аналіз системи управління водогосподарським комплексом України та пошук шляхів щодо її вдосконалення. *Наукоємні технології*. 2017. № 4 (36). С. 358-367.

19. Податковий кодекс України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17?find=1&text.#Text> (дата звернення 10.10.2020).

20. Аудиторський звіт за результатами державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм Міністерством енергетики та захисту довкілля України за період з 01.01.2018 по 31.12.2019 (у частині формування та реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища) від 29 лип. 2020 р. № 07-22/03. *Державна аудиторська служба України* : веб-сайт. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/136382> (дата звернення 21.10. 2020).

21. Чисте довкілля – здорове майбутнє: нова політика використання коштів спеціальних фондів охорони навколишнього природного середовища :анал.док-т. Войціховська А., Норенко К., Тестов П. *Екологія. Право. Людина*. Київ, 2018. 19 с.

22. План управління річковим басейном Дніпра. Суббасейн Середнього Дніпра. Головні водно-екологічні проблеми. Скорочена версія для громадських консультацій. *Проект Європейського Союзу «Водна ініціатива + для країн Східного партнерства» EUWI+ East*: веб-сайт. URL: https://www.euwipluseast.eu/images/2020/07/PDF/UA_MiddleDnipro_RBMP-summary-issues_UKR.pdf (дата звернення 20.10.2020).

23. Положення про басейнову раду середнього Дніпра : наказ /Держ.агеноводн.рес. України від 13 лист. 2018 р. № 845 : веб-сайт. URL: <https://www.davr.gov.ua/polozhennya-pro-basejnovu-radu-serednogo-dnipra1> (дата звернення 25.10.2020)

24. Наукові засади раціонального використання водних ресурсів України за басейновим принципом: моногр. / В.А. Сташук та ін. Херсон, 2014. 320 с.

25. Оцінювання структурної перебудови у водогосподарському комплексі України: автореф. дис. канд. екон. наук.: 08.00.03 / Качан Н.С. / НУВГП. Рівне: 2016. 24 с. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/3715/> (дата звернення 05.10.2020).

26. Танасів Д. О., Кириша Р.О., Ткачук М. М. Управління водними ресурсами у Франції. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія «Технічні науки»*. 2014. № 1 (65). URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/1385/1/Vt652.pdf> (дата звернення 29.10.2020).

27. Ліщук Н. В. Закордонний досвід організаційного та нормативно-правового забезпечення державного управління водними ресурсами. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2018 Том 29 (68) № 1 2018. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&_S21P03=FILA=&_S21STR=sntvupa_2018_29_1_21 (дата звернення 15.10.2020).

28. Опыт работы Басейновых советов, участие заинтересованных сторон общественности. *Водная Инициатива Европейского Союза плюс для стран Восточного партнерства (EUWI+ 4 EaP) Юнона Виденина, Международный водный офис (InternationalOfficeforWater, France)*: веб-сайт. URL: <https://www.slideshare.net/EUWIplusEast/ss-141092788> (дата звернення 01.11.2020)

29. Про затвердження Положення про Басейнове управління водних ресурсів середнього Дніпра : наказ / Держ. аген-во водн. рес. України від 06 серп. 2018 р. № 575 : веб-сайт. URL: <https://www.davr.gov.ua/polozhennya-pro-basejnovu-radu-serednogo-dnipra1> (дата звернення 26.10.2020).

30. Про затвердження Положення про Деснянське басейнове управління водних ресурсів : наказ / Держ. аген-во водн. рес. України від 30 берез. 2020 р. № 289 : веб-сайт. URL: <https://desna-buvr.gov.ua/wp-content/uploads/2020/08/Polozhennia-DBUVR-2020.pdf> (дата звернення 26.10.2020).

31. Сазонець І.Л., Покуль О.В.Басейнове управління як ефективний державний метод забезпечення раціонального використання водних ресурсів підприємствами України. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2015. Випуск 3 (58).URL: <http://vsed.oneu.edu.ua/collections/2015/58/pdf/198-205.pdf>(дата звернення 25.10.2020).